

ABSZTRAKTOK

Bayer József: A „második gépkorszak” társadalmi kihívásai

A tanulmány a digitális forradalom nyomán jelentkező „második gépkorszak”, (avagy „4. ipari forradalom”) által előidézett társadalmi kihívásokat veszi górcső alá. A mesterséges intelligencia és a robotok alkalmazása a termelésben kihat a foglalkoztatásra és a társadalmi rétegződésre. Miközben régi utópiák megvalósulását ígéri, közvetlen hatásában nehezen kezelhető tömeges munkanélküliséget és növekvő egyenlőtlenséget idéz elő. Ezzel összefüggésben a szerző ismerteti az univerzális alapjövedelem körül zajló nemzetközi viták pro és kontra érveit, valamint az oktatás új szerepével kapcsolatos nézeteket. Az új infokommunikációs technológiák próbára teszik a politikát is, amennyiben az információkhoz való demokratikus hozzáférés növelése mellett a szélsőségek felerősödése és a hamis hírek terjesztése alá is áthatja a demokrácia intézményeit. Új módon vetődik fel a biztonság kérdése is, miután a digitálisan összekapcsolt rendszerek sokkal sebezhetőbbé is teszik a modern társadalmakat. Kulcskérdéssé válik az adatbiztonság, különös tekintettel az egyének szabadságára az általános felügyelet és kontroll lehetősége mellett. Különösen kritikus helyzetet teremt a mesterséges intelligenciának a fegyverkezési versenyben való alkalmazása is, a hadviselés robotizálása révén. A gépi „szuper-intelligencia” kifejlődését, egy küszöbön álló „szingularitás” fenyegetését ugyanakkor a mesterséges intelligencia-kutatók véleménye alapján nem tartja reálisnak.

Az exponenciálisan bővülő digitális univerzum nemcsak bővíti az elérhető kulturális termékek körét, módot adva az egész kulturális örökség interaktív elsajátítására, de várhatóan átalakítja a kultúra egész infrastruktúráját is. Új készségekre és habitusokra kell szert tennünk ahhoz, hogy mindezt a haladás javára fordítsuk.

Ropolyi László: MI van az ibolyán messze túl?

A mesterséges intelligencia széleskörű használata olyan alapvető problémákat generál, amelyek megértéséhez nem elegendő a mesterséges intelligencia technikáinak közvetlen társadalmi hatásait figyelembe venni. Szükség lehet a természetesség és mesterségesség, a természetes, az emberi és a mesterséges intelligencia értelmezéseinek filozófiai elemzéseire is. Ezekhez két filozófiai tézis megfogalmazásával járulunk hozzá: 1) minden mesterséges létezőt technikával állítunk elő, 2) az ember önteremtő mesterséges lény, így az emberi intelligencia is mesterséges intelligencia. A mesterséges intelligencia (pozitív és negatív) társadalmi hatásait alapvetően az emberi, illetve társadalmi, kulturális környezetbe való beágyazottsága határozza meg. Tanulmányozásukhoz kognitív tudományi, valamint humán-, illetve társadalomtudományi összefüggésekre egyaránt szükség van.

Szűts Zoltán: Az emberi elme és a mesterséges intelligencia kapcsolatának jelenje és jövője

Jelen tanulmányunkban arra vállalkozunk, hogy bemutassuk, az emberi és a gépi elme, az emberi és a mesterséges intelligencia nagy találkozása már az 1940-es években megtörtént. Ahhoz azonban, hogy megértsük, hogyan alakul az ember sorsa, meg kell vizsgálnunk az elme és a mesterséges intelligencia jelen- és jövőbeli kapcsolatát. Gondolatmenetünkben

jelentős mértéken támaszkodunk Komenczi Bertalan, az információs társadalom és az elektronikus tanulási környezetek hazai kutatójának szinkretizáló, konstruktívan polemizáló és narratívaalkotó munkáira. Tanulmányban szinkretizáljuk James R. Beniger, amerikai történész és szociológus; Marshall McLuhan kanadai filozófus, kommunikációkutató, az információs társadalom kutatásának előfutára; Merlin Donald kanadai pszichológus, kognitív pszichológia kutató; Michael Tomasello, amerikai pszichológus, kommunikáció- és szociális kogníció kutató; Manuel Castells spanyol szociológus és információs társadalom kutató; John Searle amerikai filozófus; Pléh Csaba magyar pszichológus. Hozzájuk kapcsolódik saját gondolatmentünkben Yuval Noah Harari izraeli történész, Csepeli György magyar szociálpszichológus és szociológus, vagy éppen Paul Virilio francia filozófus munkáit.

Tóth Tünde: Életünk a Kínai Szobában II.: Kiszera méra

A mesterséges intelligenciával kapcsolatos elvárásaink listája folyamatosan bővül. Az éppen 70 éve leírt Turing-teszt még az emberinek tűnő kommunikációt tette meg választóvonalnak az intelligens és a nem intelligens gépek elhatárolására. 1989-ben Sloman már nem a sikeres kommunikáció, hanem a szándékosság, a rugalmasság és a termékeny lustaság kritériumainak megvalósulását teszi meg az intelligencia küszöbének. A gépi intelligenciával kapcsolatban azonban az intelligencia mellett további elvárásokat is meg szokott fogalmazni mind a nagyközönség, mind a sci-fi univerzum, ezek: az érzelmek képessége, az öntudat és a humorérzék. Jelen írás ezen elvárásokkal kapcsolatban a humán tudományok eredményeinek felhasználására bízta az MI-tervezőket, és egy humoros irodalmi részlet segítségével bemutatja, hogy egyrészt milyen fajta nehézségei vannak egy humoros szöveg megértésének, másrészt, hogy a humor néha mélyebb filozófiai kérdésekhez is elvezethet.

Gerencsér Péter: Második természet? Mesterséges intelligencia az újmédia-művészetben

A tanulmány a mesterséges intelligencia művészeti alkalmazását a linzi Ars Electronica fesztivál a témának szentelt 2017. évi reprezentatív kiállítása fényében vizsgálja, és azt a kérdést teszi fel, hogy művészeti alkotás létrehozása terén versenyre kelhetnek-e a gépek az emberrel. A dolgozat amellet érvel, hogy a MI által felvetett kérdések az első automatikus képrögzítés, a fényképezés korától fogva jelen vannak a diskurzusban, így régi esztétikai hagyományba ágyazódnak. A szerző állítása szerint a mesterséges intelligencia diskurzusa a művészet mimetikus és teremtő szerepével kapcsolatos filozófiai vitákat örökölte meg, az isteni és emberi princípiumokat az ember és a technológia viszonyára írva át. A dolgozat szerint az emberi kreativitás összetettsége és a gondolkodás heideggeri elemzése arra int bennünket, hogy óvatosan közeledjünk a technológia művészi képességeivel kapcsolatos állításokhoz.

Beke Ottó: Ma Po-Jung: A csend városa (online önkényuralom)

Ma Pong-jung *A csend városa* című szövege kínai tudományos-fantasztikus novella. A magas szintű kommunikációs és tevékenységi kontroll, normalizáció és hatékony instruálás elrettentő erejű víziója. Előképe George Orwell *1984* című paradigmaticus jelentőségű

regénye. Ma novellája figyelembe veszi pretextusának profetikus-disztópikus potenciálját, megőrzi a (tömeg)tájékoztatás általi hatalmi megfigyelést és indoktrinációt lehetővé tevő technikai konglomerátum gondolatát, és azt a kurrens média- és kommunikációtechnológiai tendenciákhoz igazítja. Online közegbe helyezve teszi totálissá a diktatórikus hatalomgyakorlást. Az ily módon kibontakozó online önkényuralom lehetőségeinek és veszélyeinek vizsgálata elengedhetetlenül fontos és egyben aktuális a mesterséges intelligenciával kapcsolatos kutatások korában. A novella időszerűségét a kínai adatvezérelt társadalmi pontrendszer, továbbá nemzetközi viszonylatban az online tér elmúlt években kifejezésre jutó, főleg a közösségimédia-használatot és a videómegosztó portálokat érintő tartalomszűrési tendenciája szintén kidomborítja.

Koltay Tibor: A mesterséges intelligencia és az adatvezérelt világ. Ismeretek és készségek

A jövőben egyre több mindenről kizárólag adatok formájában leszünk majd képesek tudomást szerezni. Éppen ezért érdemes elgondolkoznunk azon, hogy mely készségeket, képességeket és jártasságokat kellene elsajátítanunk a jelenben és a jövőben, és milyen ezek természete. Ennek megfelelően, a formálódó és számos ellentmondást is magában hordozó mesterséges intelligencia kapcsán ez az írás az adatokról vallott nézetek változását, a nagy adatokkal kapcsolatos vélemények egy részét, az adattúlterhelés problémáit, valamint a minőségi adatok és az adatok kritikai szemlélete iránti igényt mutatja be.

Vasali Zoltán: A zöld forradalom digitalizációs reform nélkül kivitelezhetetlen Környezetvédelmi döntéshelyzetek modellezése és a mesterséges intelligencia haszná - a legitimitás és transzparencia dilemma újragondolása

A környezetvédelmi konfliktusok fókuszában az esetek jelentős részében a politikai intézmények által nehezen kezelhető, konkrét szakpolitikai kérdésekhez köthető normaszintű döntések sikertelensége társul. Az ügyek kapcsán egymásnak feszülő oldalak kialakították azokat a módszereket, amivel saját álláspontjuk hitelességét adatbázisok felépítésével és azok értelmezésével megalapozhatják. A vállalatoknak, a környezetvédelmi NGO-knak és a végleges döntéseket elfogadó politikai intézményeknek is megvan külön-külön a módszertani eszköztáruk. Látható ez a probléma az elmúlt évtizedben a korrupciós vizsgálatok vagy akár a jogállamiságra vonatkozó uniós eljárás indikátoraira vonatkozó vitákban is. Az esetek jelentős részében az ökológiai vagy egészségügyi hatásokat mutató adathalmazok eltérő minősége eleve megakadályozza a politikai kompromisszumok létrejöttét. Mindezt azért érdemes a mesterséges intelligencia (AI) környezetvédelmi hatását taglaló írás elején hangsúlyozni, mert elsősorban a két kérdéskör metszetében, minden érintett csak az innovációs hatásokra asszociál.

Neuman Péter: Naív gondolatok Gödel nemteljességi tételei és a mesterséges intelligencia lehetetlenségének kapcsolatáról

A mesterséges intelligenciával foglalkozó matematikusok, természettudósok és filozófusok közül sokaknak jut eszébe Gödel tétele, amikor az MI lehetőségeit vizsgálják. Többen ezeket a

tételeket az MI fejlesztés korlátjaként értelmezik annak ellenére, hogy konszenzuson alapuló pontos definíciója nincs is a mesterséges intelligenciának. Ugyanakkor több szerző vonja kétségbe azt, hogy Gödel tétele egyáltalán alkalmazható akkor, amikor az emberi gondolkodást szeretnénk egy automata működésével összevetni. A cikkben a teljesség igénye nélkül idézek fel néhány véleményt ebben a témában, majd egy fizikából vett analógiával kísérletet teszek arra, hogy feloldjam azt a konfliktust, amely a mesterséges intelligencia (vagy annak vélt megoldások) tapasztalt jelenléte, és a megvalósíthatóságát tagadó érvek között van.